

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 372.881.111.1

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3.19

ОЛЬГА КУЗЬМЕНКО

olgazt92@gmail.com

аспірант,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ

Розглянуто теоретичні основи методики змішаного навчання, виокремлено компоненти його системи. Наведено порівняльну характеристику традиційної та змішаної форм навчання. Окреслено переваги та доведено доцільність організації викладання іноземної мови за методикою змішаного навчання. Зазначено, що актуальність проблеми визначається можливістю через інтеграцію моделей змішаного навчання до освітньої системи вирішити наступні завдання: підвищення якості освіти на інноваційній основі; створення і забезпечення можливостей для реалізації різних освітніх моделей, форм та засобів отримання освіти. Вказано, що основу трансформації, що полягає у зміні позиції учня від об'єкта до активного суб'єкта навчання, а вчителя від основного джерела знань до фасилітатора та організатора процесу самостійної навчальної діяльності учнів, становить реалізація методики змішаного навчання. Змішане навчання визначається як досвідно-орієнтована освітня модель, що базується на інтеграції традиційної очної та електронної систем освіти і забезпечує персоналізацію навчання шляхом надання учням права вибору умов та контролю над процесом оволодіння необхідними компетентностями. Обґрунтовано, що поєднання традиційного формату навчання в класі під керівництвом учителя та самостійної роботи онлайн сприяє персоналізації навчального процесу та наближенню його до реальних потреб учнів різних рівнів підготовки.

Ключові слова: змішане навчання, електронне навчання, персоналізація, досвідно-орієнтоване навчання, моделі змішаного навчання.

ОЛЬГА КУЗЬМЕНКО

olgazt92@gmail.com

аспірант,

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко

г. Житомир, ул. Большая Бердичевская, 40

СМЕШАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ШКОЛЕ

Рассматриваются теоретические основы методики смешанного обучения, исследуются компоненты его системы. Приводится сравнительная характеристика традиционной и смешанной форм обучения. Определяются преимущества и доказываемся целесообразность организации преподавания иностранного языка по методике смешанного обучения. Указано, что актуальность проблемы определяется возможностью путем интеграции моделей смешанного обучения в образовательную систему решить две главные задачи: повышение качества образования на инновационной основе, а создание и обеспечение возможностей для реализации различных образовательных моделей, форм и средств получения образования. Указано, что основу трансформации, которая заключается в изменении роли ученика из объекта в активный субъект обучения, а учителя – из основного источника знаний в фасилитатора и организатора процесса самостоятельной учебной деятельности учащихся, составляет реализация методики смешанного

обучения. Смешанное обучение определяется как опытно-ориентированная образовательная модель, базирующаяся на интеграции традиционной очной и электронной систем образования и обеспечивающая персонализацию обучения путем предоставления учащимся права выбора условий и контроля над процессом овладения необходимыми компетентностями. Обосновано, что сочетание традиционного формата обучения в классе под руководством учителя и самостоятельной работы онлайн способствует персонализации учебного процесса и приближению его к реальным потребностям учащихся разных уровней подготовки.

Ключевые слова: смешанное обучение, электронное обучение, персонализация, практико-ориентированное обучение, модели смешанного обучения.

OLGA KUZMENKO

olgazt92@gmail.com
postgraduate,

Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, 40 Velyka Berdychivska St.,

BLENDDED LEARNING AS AN INNOVATIVE FORM OF TEACHING AND LEARNING AT SCHOOL

In the paper the theoretical background of blended learning is examined, traditional brick-and-mortar and blended learning are compared, the advantages of blended learning are outlined and its effectiveness in foreign language teaching is proven. The topicality of this research is determined by the prospect of implementing the blended learning models to achieve the goals set by the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021, namely: improving the quality of education on an innovative basis, creating and providing opportunities for implementing various learning models, forms and means of getting education. In this context, a modern educational institution is required to set up a combination of traditional and innovative forms of learning, and constantly update its information and communication resources, which cause the need to introduce the blended learning approach. Blended learning is a relatively new approach in the field of education in Ukraine. The great prospect of blended learning consists in its potential to combine the best of traditional and online practices. This is a formal education program in which pupils learn partially through online learning with some element of self-control over time, place and pace; and partially in a traditional classroom setting. It provides more efficiency and flexibility in comparison with traditional learning as well as online or distance learning. Moreover, blended learning implies a mastery-based approach ensuring that pupils achieve the required level of mastery at the end of the course. It also prepares learners to collaborate in an online environment and meet the demands of the modern labour market. This is particularly important for schools, because modern pupils are tech-savvy and their motivation is determined by the need for autonomy, personalization, communicatively-oriented and mastery-based learning. For the teaching staff, blended learning can improve teaching and class management practices. There are four main blended learning models: Rotation, Flex, A La Carte, and Enriched Virtual. The choice of a blended learning model depends on the discipline, the year level, pupil's characteristics and learning outcomes, and is based on a learner-centered approach to the learning design. Such combination of classroom training under the guidance of a teacher and independent online learning fosters reflective thinking, facilitates communication and collaboration, increases pupils engagement with the subject, enhances contextual learning, increases flexibility, helps the construction of knowledge through communities of practice, establishes the much-needed authenticity, and promotes learner control.

Keywords: blended learning, e-learning, personalization, mastery-based learning, blended learning models.

У зв'язку з реформуванням викладання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах виникає необхідність впровадження інноваційних підходів і розробки принципово нових критеріїв якості освіти. Перед педагогічними колективами постають нові складні завдання, щодо змістовної предметної підготовки учнів, так і формування та розвитку в них умінь критично мислити, гнучко діяти в мінливих умовах нинішнього суспільства і творчо вирішувати комунікативні завдання. Сучасні освітні стандарти орієнтують на перехід від навчання як процесу, в якому учень є об'єктом впливу вчителя, до навчання, в якому учень стає активним суб'єктом з правом самостійного вибору умов та засобів оволодіння необхідними компетентностями, а вчитель виконує роль партнера в комунікації з учнями, фасилітатора і організатора навчання. Механізмом перетворень, що полягають у перенесенні акценту з вчителя на учня та його інтереси і потреби, стає реалізація технологій змішаного навчання, що

передбачає створення комфортного освітнього середовища і системи комунікацій, які забезпечують необмежений доступ до необхідної навчальної інформації.

Вивченню методології змішаного навчання та шляхів її реалізації в освітніх закладах присвячені праці К. Крістенсен [2; 4]; К. Бонк, Ч. Грем [3]; Ч. Дзюбан, Дж. Хартман, П. Москаль [5]; Б. Грінберг, Р. Шварц, М. Хорн [6]; М. Кінту, Ч. Жу [7] та ін. Так, К. Крістенсен досліджує структуру, виокремлює моделі змішаного навчання та доводить необхідність включення вказаної методики до навчального процесу. К. Бонк і Ч. Грем окреслюють історичні передумови виникнення явища змішаного навчання як конвергенції традиційного та опосередкованого комп'ютером навчальних середовищ, розглядають сучасні тренди та можливі напрямки його подальшого розвитку як в освітній, так і у корпоративній сферах. Ч. Дзюбан, Дж. Хартман і П. Москаль вивчають умови організації роботи у закладах вищої освіти, що гарантують ефективне функціонування моделей змішаного навчання. Б. Грінберг, Р. Шварц, М. Хорн досліджують зміну позиції учня та ролі вчителя, трансформацію навчального середовища та навчальних ресурсів при переході від традиційної до змішаної моделі навчання, а також потенційні труднощі у ході цього процесу та можливі рішення. Фактори успішності електронного та змішаного навчання з огляду на інструктора, учнів і залучених технологій вивчаються М. Кінту і Ч. Жу [9].

Мета статті – дослідити теоретичні основи системи змішаного навчання, запропонувати визначення поняття «змішане навчання», виокремити компоненти системи змішаного навчання, навести порівняльну характеристику традиційної та змішаної форм навчання, обґрунтувати доцільність організації навчання іноземної мови за методикою змішаного навчання.

Підвищення якості освіти на інноваційній основі, орієнтація на реалізацію високого потенціалу комп'ютерних технологій, створення і забезпечення можливостей для використання різноманітних освітніх моделей – основні тенденції сучасної освітньої системи [1]. Масове звернення до комп'ютерних технологій у сфері освіти і науки призводить до зміни власне освітньої парадигми, передбачає вироблення нових стандартів і вимог, переосмислення критеріїв оцінювання, формату контролю і методик викладання. У цьому контексті інформаційне середовище сучасного освітнього закладу розуміється як поєднання традиційних та інноваційних форм навчання з постійним нарощуванням інформаційно-комунікативних ресурсів, що спричинює необхідність впровадження методики змішаного навчання (Blended learning).

Змішане навчання є відносно новим підходом в галузі освіти в Україні. Воно забезпечує більшу ефективність та гнучкість як що до традиційного навчання, так і до онлайн чи дистанційного навчання. Це особливо важливо у викладанні іноземної мови, адже сучасні школярі мають навички роботи з новітніми інформаційними технологіями, а їх мотивація визначається прагненням самостійності, практичної спрямованості навчальної діяльності та забезпеченості цими технологіями з метою досягнення персоналізації навчання, що полягає у самостійному контролі стосовно умов та процесу оволодіння необхідними компетентностями.

Змішане навчання варто розглядати як педагогічний підхід, що поєднує в собі ефективність і перспективи соціалізації у класі з провідними технологічними можливостями навчання у режимі онлайн середовища [2]. Як єдиний, цілісний навчальний процес воно передбачає, що одна частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а друга полягає у самостійній роботі з електронними ресурсами індивідуально або в групах. Ця методика ґрунтується на залученні інтернету до навчального процесу для забезпечення персоналізації навчання, що включає контроль учнів за часом, місцем, програмою та темпом їх учіння.

Розглянемо зміст зазначених елементів [2]:

- Час: навчальний процес більше не обмежується уроком, шкільним днем або навіть навчальним семестром.
- Місце: навчальний процес виходить за межі класу чи навіть школи.

- Програма: навчальний процес стає більш адаптивним та персоналізованим, передбачаючи використання тих методів і навчальних матеріалів, що найкраще задовольняють пізнавальні потреби учнів.

Темп: допускаються варіації стосовно швидкості виконання завдань; учні працюють у зручному для них темпі, витрачаючи таку кількість часу, що необхідна для відпрацювання певних умінь і навичок і повного засвоєння матеріалу.

Відповідно, можна виокремити такі основні компоненти системи змішаного навчання:

- очне навчання (традиційний формат аудиторних занять з формою взаємодії вчитель-учень);
- електронне навчання (робота учнів та вчителя в режимі онлайн з використанням новітніх комп'ютерних технологій).

Визначені компоненти функціонують у постійному взаємозв'язку, утворюючи єдине ціле. Отже, змішане навчання – це система, складові якої гармонійно взаємодіють за умови грамотної методичної організації.

Рис. 1. Структура змішаного навчання.

Дослідники системи змішаного навчання Б. Грінберг, Р. Шварц і М. Хорн [6] зазначають, що поняття «змішане навчання» включає в себе категорії, які відрізняють його від традиційної освітньої системи: персоналізація, досвідно-орієнтований характер навчання, високий рівень домагань та самоконтроль.

Персоналізація (Personalization) полягає у слідуванні пізнавальним потребам та інтересам кожного окремого учня.

Досвідно-орієнтований характер навчання (Mastery-based learning) полягає в тому, що учні переходять до вивчення наступної теми лише після того, як продемонструють необхідний рівень оволодіння навчальним матеріалом чи вироблення певних умінь та навичок. Кожен учень має можливість просуватися вперед у курсі на зручній для нього швидкості. Відповідно, основна увага приділяється не зрівнянню у часі, а набуттю відповідного рівня компетенції та процесу учіння як такому.

Високий рівень домагань (High expectations for pupils) передбачає усвідомлення учнями необхідності встановлення жорстких вимог до себе у процесі навчання з метою досягнення високого рівня успішності.

Самоконтроль (Pupil ownership) означає самостійний вибір учнів матеріалів та засобів навчання, а також контроль за успішністю оволодіння потрібними вміннями і навичками та виробленням необхідних компетенцій.

Спираючись на аналіз існуючих досліджень, проведених К. Крістенсеном [2], запропонуємо комплексне визначення поняття «змішаного навчання». Змішане навчання – це досвідно-орієнтована освітня модель, що базується на інтеграції традиційної очної та

електронної систем освіти і забезпечує персоналізацію навчання шляхом надання учням права вибору умов та контролю над процесом оволодіння необхідними компетентностями.

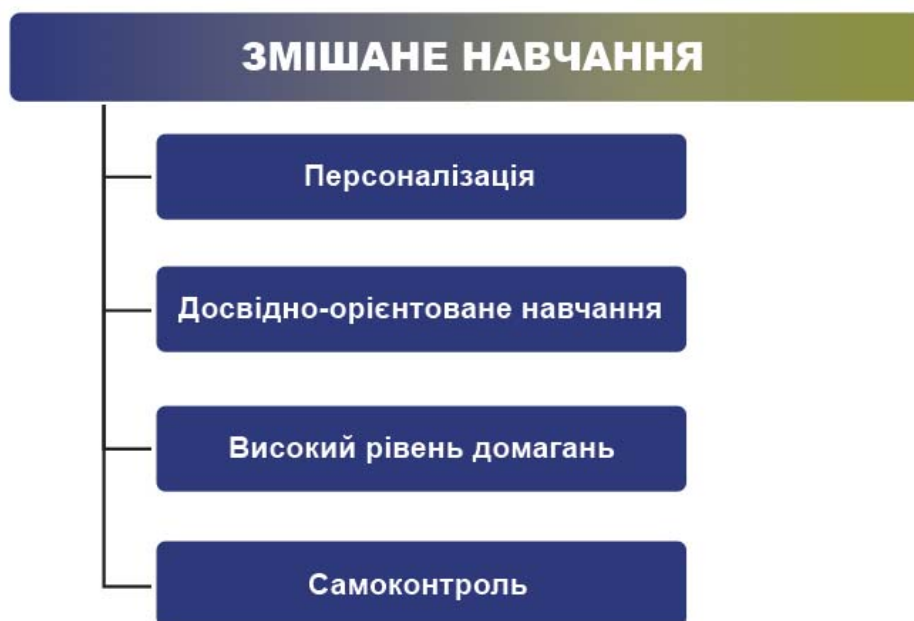

Рис. 2. Категорії поняття змішаного навчання.

На думку Ч. Дзюбан, Дж. Хартман, П. Москаль [5], змішане навчання необхідно розглядати як педагогічний підхід, що ефективно поєднує активну роботу в класі з технічними засобами і має такі характеристики:

- особистісно-орієнтований підхід, за якого учні займають активну позицію та відчувають відповідальність за свої досягнення, а процес навчання стає інтерактивним;
- збільшення взаємодії між учнем та вчителем, учнів між собою та учнів з онлайн ресурсами;
- комплексне формування та збагачення механізмів оцінювання навчальних досягнень.

Американські методисти в системі змішаного навчання традиційно визначають наступні моделі:

- ротаційна модель (Rotation);
- гнучка модель (Flex);
- особистісно-зорієнтована модель (A La Carte);
- модель збагаченого віртуального середовища (Enriched Virtual) [2].

Ротаційна модель передбачає в межах певного предмета або теми ротацію учнів між різними режимами роботи, одним з яких обов'язково є онлайн навчання. Вона відповідно включає:

- модель ротації між станціями (Station Rotation);
- модель ротації між лабораторіями (Lab Rotation);
- модель перевернутого класу (Flipped Classroom);
- модель індивідуальної ротації (Individual Rotation).

Гнучка модель – модель, в якій основою навчального процесу є онлайн навчання: учні працюють за індивідуально налаштованим графіком, а вчитель є інструктором, що координує та керує їх діяльністю.

Особистісно-зорієнтована модель передбачає проходження учнями одного або декількох онлайн курсів паралельно з відвідуванням звичайних занять.

Модель збагаченого віртуального середовища дозволяє учням розподіляти свій час між проходженням онлайн курсів та відвідуванням звичайних уроків, при чому більшість часу приділяється роботі в режимі онлайн [2].

Рис. 3. Моделі системи змішаного навчання.

Успішність реалізації методики змішаного навчання досягається вибором оптимальної моделі, а також створенням відповідного освітнім цілям навчального середовища, що задовольняє наступні вимоги:

- раціональний розподіл часу між традиційною роботою у класі та самостійною роботою учнів;
- врахування індивідуальних особливостей та інтересів учнів;
- різноманітність способів отримання знань та роботи з навчальними матеріалами;
- забезпечення високого ступеня автономності учнів на шляху досягнення навчальної мети.

Засоби вирішення основних завдань, що виникають у процесі традиційного навчання в класі та в умовах застосування методики змішаного навчання, порівняно у наступній таблиці.

Методика змішаного навчання не виключає корисних методів та принципів традиційної системи навчання, а навпаки, удосконалює та доповнює її можливості. Цей підхід спрямований на те, щоб сформувати в учнів вміння самостійно планувати й організувати свою діяльність, орієнтуючись на кінцевий результат, розвинути відчуття відповідальності за свої досягнення у навчанні, а також потребу у постійному вдосконаленні своїх знань, умінь та навичок. Під час роботи за цією методикою у школярів формуються вміння працювати в інформаційному просторі, самостійно шукати, відбирати і аналізувати інформацію, представляти результати своєї навчальної діяльності з використанням новітніх інформаційних технологій.

Порівняльна характеристика традиційної та змішаної форм навчання.

Завдання	Форми та засоби	
	Традиційна модель навчання	Модель змішаного навчання
Організація роботи на уроці	фронтальна робота; робота у великих та малих групах; індивідуальна робота; комбіновані види роботи.	фронтальна робота; робота у великих та малих групах; індивідуальна робота; комбіновані види роботи; інтеграція безпосереднього та опосередкованого технічними засобами спілкування в інтернеті; робота з друкованими та електронними матеріалами; розробка, управління та поширення навчальних онлайн курсів за допомогою систем управління навчанням (LMS).
Організація контролю за навчальною діяльністю	контроль з боку вчителя (фронтальний, груповий, індивідуальний, комбінований); взаємоконтроль; самоконтроль.	контроль з боку вчителя (фронтальний, груповий, індивідуальний, комбінований); взаємоконтроль; самоконтроль; контроль за навчальною діяльністю учасників онлайн курсів через Систему обробки даних (LRS).

Система змішаного навчання повністю відповідає вимогам концепції модернізації сучасної освіти, заснованій на введенні нових навчальних стандартів і застосуванні передових технологічних досягнень з метою підвищення якості освіти і сприяє успішному досягненню окреслених цілей у сучасній школі. Поєднання аудиторного навчання під керівництвом учителя та самостійного онлайн навчання сприяє персоналізації навчального процесу та наближенню його до реальних потреб учнів різних рівнів підготовки.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є шляхи та умови ефективної реалізації моделей змішаного навчання у відповідності до потреб та ресурсів освітніх закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: проект // Освіта України. – 2001. – № 29. – С. 4–6.
2. Blended Learning // The Clayton Christensen Institute. – Retrieved from: <https://goo.gl/1IpmhL>
3. Bonk C. J. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs / C. J. Bonk, C. R. Graham. – San Francisco, CA: Pfeiffer, 2005. – PP. 3–21. – Retrieved from: <http://goo.gl/0LwXKV>
4. Christensen C. Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns / C. Christensen, Horn M., Johnson C. – New York: McGraw-Hill, 2008. – 272 p.
5. Dziuban Ch. Blended learning: A dangerous idea? / Ch. Dziuban, J. Hartman, P. Moskal // Internet and Higher Education. – 2013. – № 8. – PP. 15–23. – Retrieved from: <https://goo.gl/CjojPj>
6. Greenberg B. Blended Learning: Personalizing Education for Students: online course / B. Greenberg, R. Schwartz, M. Horn. – Retrieved from: <https://goo.gl/7ZneuO>
7. Kintu M. Blended learning effectiveness: the relationship between student characteristics, design features and outcomes / Mugenyi Justice Kintu, Chang Zhu and Edmond Kagambe // International Journal of Educational Technology in Higher Education. – 2017. – Retrieved from: <https://goo.gl/TYE1h6>

REFERENCES

1. Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti. Proekt [National doctrine for the development of education in Ukraine in XXI century: The project]. Osvita Ukrainy. 2001. № 29. pp. 4–6.
2. Blended Learning, The Clayton Christensen Institute. Retrieved from <https://goo.gl/1IpmhL>
3. Bonk C. J. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. C. J. Bonk, C. R. Graham. San Francisco, CA: Pfeiffer, 2005. pp. 3–21. – Retrieved from: <http://goo.gl/0LwXKV>
4. Christensen C. Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns / C. Christensen, Horn M., Johnson C. New York: McGraw-Hill, 2008. 272 p.
5. Dziuban Ch. Blended learning: A dangerous idea? Ch. Dziuban, J. Hartman, P. Moskal. Internet and Higher Education. 2013. № 8. pp. 15–23. Retrieved from: <https://goo.gl/CjojPj>
6. Greenberg B. Blended Learning: Personalizing Education for Students: online course. B. Greenberg, R. Schwartz, M. Horn. Retrieved from <https://goo.gl/7ZneuO>
7. Kintu M. Blended learning effectiveness: the relationship between student characteristics, design features and outcomes. Mugenyi Justice Kintu, Chang Zhu and Edmond Kagambe. International Journal of Educational Technology in Higher Education. 2017. Retrieved from: <https://goo.gl/TYE1h6>

Стаття надійшла в редакцію 21.08.2017 р

УДК 378.147:811.111

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3.20

ОЛЕКСАНДРА БЕЗВЕРХА

olexandrabezverkha@gmail.com

аспірант,

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Розглянуто актуальну проблему впровадження педагогічних інновацій та сучасних он-лайн технологій у навчальний процес. Розкрито потенціал концепції змішаного навчання як новітньої освітньої концепції у процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності на уроках іноземної мови у ході традиційної особистої взаємодії учасників освітнього процесу та інтерактивної взаємодії, опосередкованої комп'ютерними технологіями. Теоретично обґрунтовується доцільність застосування моделей змішаного навчання з метою розширення освітніх можливостей учнів у процесі вивчення іноземних мов за рахунок збільшення доступності та гнучкості освіти, врахування їх індивідуальних навчальних потреб, а також темпу і ритму освоєння навчального матеріалу. Виокремлено та розкрито зміст основних моделей змішаного навчання з урахуванням переважання одного з трьох компонентів змішаного навчання: традиційної особистої взаємодії вчителя з учнями; інтерактивної взаємодії учня з інформаційно-освітніми он-лайн ресурсами; самоосвіти як процесу цілеспрямованого самовдосконалення, саморозвитку учня у процесі навчальної діяльності. Розглянуто способи реалізації моделей змішаного навчання залежно від вікових та психофізіологічних особливостей учнів.

Ключові слова: змішане навчання, модель змішаного навчання, електронне навчання, он-лайн курс.

АЛЕКСАНДРА БЕЗВЕРХА

olexandrabezverkha@gmail.com

аспірант,

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко
г. Житомир, ул. Большая Бердичевская, 40